

УДК 72.01

ВЕРЕС М. К.

Київський національний університет будівництва і архітектури

DOI:10.30857/2617-0272.2021.4.6.

ІНТЕР'ЕРИ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Мета: виявити та проаналізувати художнє вирішення інтер'єрів сільських шкіл України кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Методологія. Дослідження базується на основі літературно-аналітичного огляду наукових робіт стосовно досліджуваного періоду та аналізу художнього вирішення історичних інтер'єрів сільських шкіл що збереглися в музеях України та Європи (на прикладі Польщі).

Результати. З початком розвитку шкільного будівництва наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. в Україні сформувалися нові типи громадських споруд – народні сільські школи. Що в цей період значно вплинуло на підвищення рівня освіти на селі та мали характерні риси народного стилю. Видатні архітектори займалися проектуванням шкіл, одним з таких архітекторів в Україні був О.Сластьон, який на початку ХХ ст. розробив низку проектів шкільних будівель для Лохвицького земства. В той же час на території Польщі архітекторами Каролем Сіцінським та Здзіславом Монченським були розроблені проекти невеликих шкіл, які з часом стали типовими для сільської місцевості. Шкільні приміщення що були спроектовані в сільській місцевості кінця ХІХ – початку ХХ століття найчастіше мали один, або два, три, чотири класи, оскільки були розраховані на невелику громаду. Але все ж найпоширенішим типом, як в Україні так і в Європейських країнах було одно – та двокласні шкільні споруди. В дослідженні проведено аналіз інтер'єрів сільських шкіл в Україні кінця ХІХ – початку ХХ століття в порівнянні з Європейськими прикладами інтер'єрів подібних типів шкіл та виявлено основні елементи художнього вирішення шкільних просторів, що вплинули на сучасний дизайн інтер'єрів шкіл в сільській місцевості.

Наукова новизна. У статті проаналізовано та виявлено основні тенденції художнього вирішення інтер'єрів сільських шкіл в Україні кінця ХІХ – початку ХХ століття. Вперше розглянуто художнє вирішення інтер'єрів шкільних споруд в сільській місцевості зазначеного періоду, виявлено подібність та відмінності між художнім вирішенням шкільного інтер'єру України та країн Європи (на прикладі сільських шкіл Польщі).

Практична значущість. Одержані результати дослідження можуть бути використані в якості історичних теоретичних матеріалів освітнього дизайну в сільській місцевості, а також як фактографічна база, що є свого роду продовженням тем стосовно дослідження вітчизняних шкільних просторів.

Ключові слова: народні школи; шкільний клас; інтер'єри освітніх просторів; художнє вирішення; матеріали; історія.

Вступ. Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. в Україні розпочалося масове будівництво шкіл за типовими проектами. Від регіону до регіону передавалися нові, на той час, техніки будівництва, що сприяли удосконаленню та закріпленню народного стилю архітектури та художнього вирішення не тільки в житлових спорудах, а й освітніх громадських споруд. Проектування шкіл в сільській місцевості було пріоритетною сферою будівництва громадських будівель наприкінці ХІХ – початку ХХ століття.

Державна політика була спрямована на ліквідацію неграмотності населення. Шкільні споруди доповнювали образ українського села, гармонійно вписувалися в середовище та виконували роль культурного осередку.

Важливим в наш час є дослідження тих цінних зразків сільських шкіл, які збереглися в національних та регіональних музеях народної архітектури України, виявлення їх художнього вирішення, яке на початку ХХ ст. вплинуло на формування сучасного

дизайну шкільних приміщень в сільській місцевості.

Аналіз попередніх досліджень.

Великим узагальнюючим дослідженням по теорії та історії вітчизняного дизайну інтер'єру закладів середньої освіти є робота Д. Косенка «Дизайн інтер'єру закладів середньої освіти: історичний розвиток і сучасні тенденції». В дисертації автором проведено системний розгляд меблювання інтер'єру закладів середньої освіти як об'єкта дизайн-проекування, визначено періодизацію історичного розвитку шкільного меблювання, виявлено закономірності його розвитку як на ранніх етапах, так і в сучасності, розроблено комплексну системну типологію меблювання інтер'єру закладів середньої освіти [1].

В численних дослідженнях О. Тишкевич, зокрема в статті «Особливості функціонально-планувальної структури будівель сільських шкіл», розглянуто передумови формування будівель сільських загальноосвітніх навчальних закладів та визначено особливості функціонально-планувальної структури багатфункціональних будівель сільських шкіл [6].

У дослідженні Л. Шулдан «Архітектура народних шкіл у роботах Тадеуша Вацлава Мюнніха» аналізує розбудову шкіл і створення типових проектів архітектором Мюнніхом для малих міст і сіл Галичини наприкінці XIX ст. у контексті розвитку архітектури навчальних закладів в Україні [10].

Дослідники із Польщі Е. Przesmyska та Е. Miłkowska в роботі «Wzorcowe szkoły wiejskie jedno i dwuklasowe z okresu międzywojennego w Polsce» вивчають приклади типових проектів одно- та двокласних шкіл міжвоєнного періоду, що були рекомендовані до реалізації в незалежній Польщі першої половини XX ст. Обговорюються проекти видатних польських архітекторів та їх основні особливості, такі як архітектурна форма, функціональне

планування та спосіб організації простору навколо шкіл відповідно до встановлених правових норм [20].

Польська вчена S. Walasek в дослідженні «Budownictwo szkół elementarnych (ludowych) w Galicji i Królestwie Polskim na łamach czasopism przełomu XIX i XX wieku» досліджує історичний шлях будівництва шкіл у сільській місцевості Королівства Польського та в Галичині на початку XX ст. [22].

Матеріали про розбудову сільських шкіл кінця XIX – початку XX століття на території Польщі висвітлені в працях вчених початку XX ст. F. Krempa [14], M. Brzeziński [13], B. Baranowski [12] та ін.

У той же час питання щодо художнього оформлення шкільних інтер'єрів в сільській місцевості є недостатньо дослідженими.

Постановка завдання.

Аналіз літературних джерел свідчить, що питання художнього вирішення інтер'єрів сільських шкіл є мало вивченим у вітчизняній науці. В сучасних наукових працях стосовно шкільної тематики є досить велика кількість матеріалів стосовно власне шкільної архітектури кінця XIX – початку XX ст., типології, конструкцій, планувальних особливостей шкільних споруд. Щодо історичних шкільних інтер'єрів, то наявні лише поодинокі дослідження окремих аспектів функціонально-планувальної організації, меблювання та обладнання шкільного класу, аналіз освітніх програм і частіше за все дослідники акцентують увагу на міських школах.

Метою роботи є виявлення та аналіз художнього вирішення інтер'єрів сільських шкіл України на початку XX століття, що є актуальним дослідженням для сучасного розвитку освітнього простору в сільській місцевості.

Результати дослідження. На початку XX ст. на території України відбулися значні політичні та соціально-економічні зміни. В цей час розпочалася реформа шкільної

освіти та боротьба з неграмотністю населення, створювалися нові матеріали та розроблялися гігієнічні вимоги щодо проектування навчальних приміщень. Ці зміни знайшли відображення в оздобленні шкільних інтер'єрів.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. на розвиток шкільного будівництва та формування художнього образу архітектури народних шкіл, значним чином вплинули політичні, економічні та соціокультурні чинники, що були характерні для України в умовах становлення національного стилю [12]. Це проявилось не лише у вигляді екстер'єрів народних шкіл, а й яскраво простежується в інтер'єрах шкільних споруд, художнє вирішення яких змінювалося з плином часу. Виходячи з особливостей історичного, політичного, географічного, культурного та соціально-економічного регіонального розвитку та наявності місцевих будівельних матеріалів відбувався розвиток та становлення планувальної організації та стилетворчих процесів з урахуванням стильових, композиційних, регіональних особливостей відповідно до побутового устрою окремого населеного пункту.

В Україні, так само і в країнах Європи, інформація про будівництво шкіл в сільській місцевості з'являється на початку XX ст. Школи України, побудовані кінця XIX – початку XX століття в сільській місцевості, були переважно одно- та двокласними [11]. Такі школи становили 95% усіх початкових шкіл (рис. 1, рис. 2). Найчастіше вони споруджувалися в селах, але й у містах не були рідкістю. У селах один вчитель навчав близько шістдесяти дітей різного віку, заняття проводились в одній кімнаті.

Шулдан Л. дослідила архітектуру народних шкіл у роботах Тадеуша Вацлава Мюнніха стосовно створення типових проектів для малих міст і сіл Галичини наприкінці XIX ст. у контексті розвитку архітектури навчальних закладів в Україні. В статті «Архітектура народних шкіл у роботах Тадеуша Вацлава Мюнніха» Л. Шулдан

наводить розміри типових будівель одно- та двокласних шкільних споруд: «...типова будівля школи на один клас запроєктована розмірами 16,20 м на 9,00 м в плані і загальною висотою 8,7 м. Навчальна частина складається з одного класу на 50 учнів (6,3 x 7,9); широкого (2 м) коридору з гардеробом та винесеного із загального об'єму тамбуру-входу. У житловій частині розміщені сіни, комора, кухня, дві кімнати вчителя. Двокласна будівля з габаритними розмірами 17,55 м на 13,55 м має висоту до гребня 9,90 м. Класи на 80 і 50 учнів запроєктовані відповідно розмірами 10,10 x 6,00 і 7,50 x 6,00, ширина коридору навчальної частини збільшена до 2,30 м...» [10, с. 424–433].

На початку XX ст. в селах Лохвицького району, що на Полтавщині, в 1909–16 рр. були споруджені перші земські, одноповерхові школи за проектами архітектора О. Сластьона. Архітектором було створено серію проектів земських шкіл для Лохвицького повіту на 1, 2, 3 та 4 класи [8]. Школи були виконані із дерева та облицьовані цеглою, класи були добре освітлені за рахунок великих вікон, стіни та стелі шкільних приміщень були мащені та білені, підлога виконана із дерева (рис. 3). На стінах класів розміщувалися навчальні стінгазети, ікони, мапи, плакати, а також портрети вчених та класиків літератури, тощо.

Доцільним є розглянути приклади сільських шкільних інтер'єрів кінця XIX – початку XX ст., які збереглися в музеях України. Школа побудована 1880 року в с. Бусовиське, Львівської обл., (рис. 4, рис. 5) нині знаходиться на території Музею народної архітектури і побуту у Львові імені Климентія Шептицького [5]. Школа у плані складається з трьох основних приміщень: двох класів та житла для вчителя, що розділені коридором. В цей період школи зазвичай будувалися за вимогою громади та на громадські кошти і найчастіше споруджувалися з місцевих будівельних матеріалів. Будівля цієї школи виконана з

дерева. Класна кімната має прямокутну форму. Стіни та стеля мащені та побілені, підлога виконана з широких соснових дощок [9]. В інтер'єрі класної кімнати стіл вчителя розташований на підвищенні ліворуч біля вікна, праворуч від вчительського столу знаходиться невеликих розмірів класна дошка. Навпроти

вчительського столу, вздовж кімнати розміщені два ряди шкільних лав з'єднаних з партами. На стіні за вчительським столом розміщена мапа, а над дошкою хрест. Також можна простежити наявність ікон в інтер'єрі. Класна кімната має три вікна, два з яких звернені в бік вулиці.

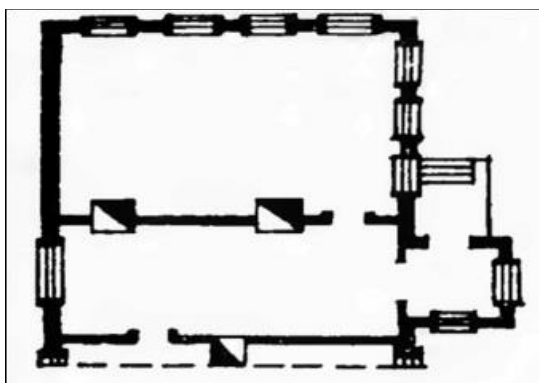

Рис. 1. Фрагмент Плану школи на один клас для Лохвицького земства (арх. О. Сластіон, креслення В. Чепелика)

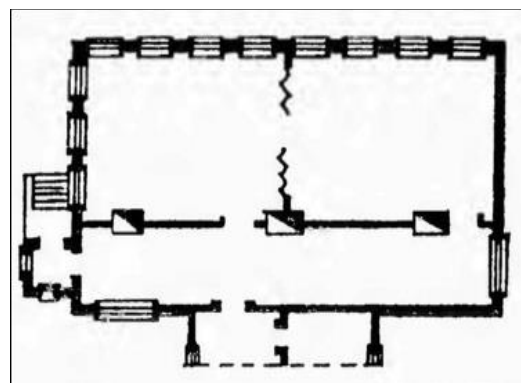

Рис. 2. Фрагмент Плану школи на два класи для Лохвицького земства (арх. О. Сластіон, креслення В. Чепелика)

Рис. 3. Сучасний вигляд класу школи за проектом О. Сластіона побудованої 1911 р. в с. Млини, Лохвицького р-ну, Полтавської обл. [7]

В Музеї народної архітектури та побуту в Ужгороді збережено будівлю школи, що знаходиться в селі Синевирська Поляна, Міжгірського р-ну. Будівля цієї школи, як і в попередньому прикладі, також виконана із дерева (рис. 6). В інтер'єрі класної кімнати, що в плані має прямокутну форму, стіни виконані з дерева та пофарбовані в білий колір, стеля зберігає фактуру та колір дерева. Підлога в цій школі була глиняною і називалася долівкою, виконувалася переважно з червоної глини, за тим же принципом, що і в українському народному житлі (аж до початку ХХ ст.), а в більшості сіл

України й на початку ХХ ст. можна було побачити таку підлогу, оскільки школи на селі досить часто організовували в звичайних житлових будинках, де відповідно інтер'єр був подібним до сільської хати [3].

Стіл вчителя, виконаний з дерева, розміщений ліворуч, над ним на стіні знаходиться хрест, поряд зі столом рахівниця та полиця з дровами, в кутку знаходиться маленька груба для обігріву класної кімнати взимку. На класній дошці праворуч прикріплені навчальні матеріали. Дерев'яні парти з лавами розставлені в два

ряди і додатково вздовж стіни розміщені також звичайні лави. Вікна в класі маленьких розмірів, що дають недостатньо світла, до сволюку прикріплена керосинова лампа для додаткового освітлення класної

Рис. 4. Фасад школи в с. Бусовиське, Старосамбірвського р-ну, Львівської обл. [9].

кімнати. В сусідній кімнаті розташоване житло учителя, це невелика кімнатка, в якій є необхідні речі – стіл зі стільцем, ліжко, скриня.

Рис. 5. Інтер'єр школи 1880 р. с. Бусовиське, Старосамбірвського р-ну, Львівської обл. [5].

Рис. 6. Школа з с. Синевирська Поляна, Міжгірського району. Інтер'єр класу 1883 р. [3]

Рис. 7. Інтер'єр школи "дяківки", приклад народного будівництва другої половини XIX ст. [2].

Рис. 8. Школа кінець XIX ст., с. Люташеве, Тальнівський р-н, Черкаська обл. [4].

В Музеї народної архітектури і побуту на Прикарпатті знаходиться експозиція сільської школи Бойківщини с. Поляниця Долинського р-ну. – приклад народного будівництва другої половини XIX ст. (рис. 7).

Це була типова трикамерна курна хата, виконана із дерева, стіни та стеля побілені. Підлога глиняна, так само, як і в попередньому прикладі. В класі під глухою стіною розташований вчительський стіл,

накритий скатертиною, праворуч піч, ліворуч столи та учнівські парти з лавами. На стіні за столом вчителя висить годинник, поруч із маленькою світлою дощечкою, що слугувала за класну дошку. Зліва поміж двома невеликими вікнами розміщена ікона, праворуч біля печі, ще одна ікона [2].

В Національному музеї народної архітектури та побуту України представлена експозиція школи кін. XIX ст. (рис. 8). В плані школа поділена на дві частини та має два окремі входи до навчального класу та квартири вчителя [4]. Стіни в інтер'єрі класної кімнати мащені та побілені, підлога виконана з дерева, стелі дощані і також мащені та білені. В класі розміщені довгі, дерев'яні парти з лавами, вчительський стіл розміщений праворуч біля вікна, ліворуч розташована дошка та рахівниця, а в кутку, над вчительським столом ікона з рушником. Два великих розмірів вікна дають багато світла (в порівнянні з попередніми прикладами сільських шкіл). Квартиру вчителя складають: спальня-кабінет та кухня-їдальня.

Наприкінці 1920-х рр., з початком оновлення шкільного меблювання на території України були видані рекомендації сто-

совно облаштування шкільних приміщень, які включали перелік обов'язкового меблевого наповнення навчальних класів [1].

На території Європи, зокрема в Королівстві Польському та Галичині на початку XX ст., розпочинається будівництво народних сільських шкіл. Прикладом однокласної школи Польщі є проект розроблений К. Сіцінським (рис. 9, рис. 10). Однокласна школа була виконана в національному стилі. На основі прямокутного плану, школа мала просторий, добре освітлений клас, перед яким проходив рекреаційний коридор. Також в проекті була квартира для вчителя, що розташовувалася на горищі.

В прикладі двокласної школи, що була спроектована архітектором З. Монченським, в основі плану будівлі лежить прямокутник. На першому поверсі спроектовано дві аудиторії по обидва боки від коридору, які мають виконувати рекреаційні функції взимку. Для обігріву передпокою у внутрішніх стінах були розміщені димохідні стояки з двосторонніми опалювальними печами [20]. З часом ці шкільні проекти стали типовими для сільської місцевості.

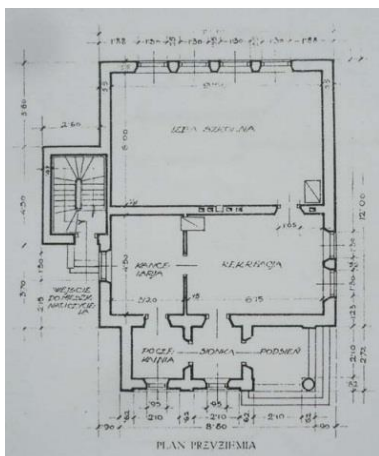

Рис. 9. Проект однокласної школи архітектора Кароля Сіцінського [15]

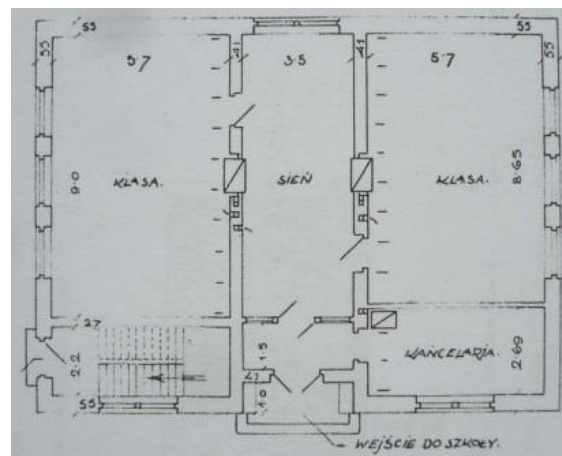

Рис. 10. Проект двокласної школи архітектора Здзіслава Монченського [15]

розглянемо інтер'єр школи, що збереглася у музеї етнографічного парку Кельце в Токарні, в селі Стара Слупя округ Гміна Нова Слупя, Свентокшиське воєводство (рис. 11). На фото ми бачимо

прямокутну кімнату, дерев'яні побілені вапном стіни класної кімнати, частину печі (що зазвичай споруджувалася в школі для обігріву взимку), маленькі вікна, умивальник, прості дерев'яні меблі: парти з

лавами, шафу, шкільну дошку та рахівницю. Незважаючи на невеликі розміри вікна, ця класна кімната виглядає добре освітленою за рахунок вибілених стін та підлоги виконаної зі світлого дерева [18].

В Музеї народної архітектури в Ольштинку розміщена експозиція інтер'єру колишньої сільської школи початку ХХ ст. (рис. 12). Як і в попередніх прикладах ця школа була виконана із дерева, класна

кімната прямокутної форми, стіни побілені, стіл вчителя знаходиться на дерев'яному підвищенні, парти з лавами розташовані в два ряди та звернені в бік вчителя, класна дошка розміщена праворуч від вчительського столу. На стінах праворуч знаходиться шкільне приладдя, а ліворуч від столу вчителя – хрест. Все меблеве наповнення класу та підлога виконані зі світлого дерева [16].

Рис. 11. Інтер'єр сільської школи 1916 р. [18]

Рис. 12. Інтер'єр колишньої сільської школи початку ХХ ст. [16]

Рис. 13. Інтер'єр класної кімнати сільської школи часів II Польської Республіки [21].

Рис. 14. Інтер'єр шкільного класу поч. ХХ ст. [17] (автор фото: В. Дульський)

Рис. 15. Шкільний клас початку ХХ ст. [19].

Далі розглянемо інтер'єр класної кімнати двокласної сільської школи, що знаходиться в Сондецькому етнографічному парку (рис. 13), це досить невелика будівля за розмірами [21]. В плані має дві прямокутні кімнати. Стіни мащені та пофарбовані в білий колір, підлога виконана з дерева, стеля не фарбована та зберігає колір дерева. Парти та стільці розміщені в два ряди та звернені до столу вчителя. Учительський стіл, дошка, парти та лави, рахівниця виконані з дерева. На стіні розміщена велика мапа та портрети героїв того часу (найчастіше це були фотографії маршала Пілсудського та президента Мосціцького), поруч на стіні герб і хрест.

В музеї народної культури в Колбушові зберігся інтер'єр шкільного класу поч. XX ст., (рис. 14). Як і в попередніх прикладах, стіни класної кімнати мащені та побілені, підлога та стеля виконані з дерева та зберігають фактуру природнього дерева. Учнівські парти з'єднані з лавами та звернені в бік учительського столу, що стоїть на дерев'яному підвищенні. На глухій стіні, що за вчительським столом, знаходиться шкільна дошка, над дошкою розміщені герб та портрети видатних політичних діячів. На стіні ліворуч розташована велика мапа [17].

Далі інтер'єр класної кімнати школи що знаходиться в Підляському музеї народної культури у Василькуві (рис. 15), це приклад двокласної школи з просторою прямокутною класною кімнатою та більшими, в порівнянні з попередніми прикладами, вікнами, що дають багато світла [19]. Стіни та стеля пофарбовані в білий колір, підлога виконана з соснового дерева. Учнівські парти не з'єднані з лавками, виконані з дерева, пофарбовані в зелений колір та звернені в бік вчительського столу. Ліворуч розміщені шафи для шкільного приладдя, праворуч від столу вчителя знаходиться годинник та класна дошка, над дошкою на стіні – герб.

Висновки. Сільські школи, що були спроектовані за типовими проектами видатних архітекторів України та Європи, стали прикладом для наслідування та були застосовані, як зразки при проектуванні початкових шкіл на початку XX ст., задля забезпечення сільського населення навчальними приміщеннями. Виявлено що сільські школи наприкінці XIX – початку XX ст. зазвичай були розраховані на один та два класи з невеликою місткістю дітей. Художнє вирішення інтер'єрів шкільних будівель в Україні було досить мінімалістичними, оскільки в народній сільській архітектурі шкільних споруд до того часу переважав зруб, стіни в школах частіше не мазали а просто білили, залишаючи фактуру дерева. Вирішення внутрішнього простору мало просте розпланування, наближене до квадрата чи прямокутника. В інтер'єрах використовувалися прості шкільні меблі, в основному парти з лавами та невеликі дошки для письма. В порівнянні з прикладами одно-та двокласних польських шкіл ми бачимо чимало подібних елементів художнього вирішення шкільних інтер'єрів з українськими зразками, а зокрема: планувальна організація шкільних споруд; наявність помешкання для вчителя; матеріали оздоблення класних кімнат; меблеве наповнення класів; графічні матеріали в оздобленні стін (ікони, хрести, портрети видатних діячів). Художнє вирішення інтер'єрів сільських шкіл наприкінці XIX – початку XX ст. мало яскраво виражені риси народного стилю, як в Україні так і в Польщі. В інтер'єрах шкільних приміщень проявилися регіональні традиції та використовувалися місцеві матеріали в художньому оздобленні в залежності від регіону, що власне і надає унікальності та цінності зразкам сільських шкіл які збереглися для подальших досліджень в даному напрямі.

Література

1. Косенко Д. Ю. Дизайн інтер'єру закладів середньої освіти: історичний розвиток і сучасні тенденції: автореф. дис. канд. мист. 17.00.07. Київ: КНУТД, 2021. 22 с.
2. Музей народної архітектури і побуту Прикарпаття. URL: <http://davnyihalych.com.ua/muzei/muzei-arhitekturi/item/79-muzei-narodnoi-arhitekturi> (дата звернення: 06.11.2021).
3. Музей народної архітектури та побуту, Ужгород, Україна. URL: <https://web.archive.org/web/20140222141835/http://www.zamnap.org.ua/> (дата звернення: 06.11.2021).
4. Національний музей народної архітектури та побуту України. URL: <https://web.archive.org/web/20180110035551/https://www.pyrogiv.kiev.ua/> (дата звернення: 06.11.2021).
5. Музей народної архітектури і побуту у Львові імені Климентія Шептицького, Львів, Україна. URL: <https://lvivskansen.org/> (дата звернення: 06.11.2021).
6. Тишкевич О. П. Особливості функціонально-планувальної структури будівель сільських шкіл. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2015. Вип. 38. С. 321–327.
7. Українська правда. Секрети закинутих шкіл. Один приклад відродження села. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/06/23/214277/> (дата звернення: 06.11.2021).
8. Чепелик В. В. Український архітектурний модерн. Упорядник З. В. Мойсеєнко-Чепелик. К.: КНУБА, 2000. 378 с.
9. Шевченківський Гай. URL: <https://lvivskansen.org/en/archive/shkola-1880-r-z-s-lybohora-skolivskogo-r-nu/> (дата звернення: 06.11.2021).
10. Шулдан Л. О. Архітектура народних шкіл у роботах Тадеуша Вацлава Мюнніха. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Архітектура*. 2013. № 757. С. 424–433. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPARX_2013_757_65 (дата звернення: 02.11.2021).
11. Ясієвич В. Є. Київський зодчий П. Ф. Альошин. К., Будівельник, 1966. 66 с.
12. Baranowski B. A. Szkolnictwo ludowe w Galicji w swym rozwoju liczebnym od roku 1868 do roku 1909 z uwzględnieniem stosunków higienicznych. Lwów 1911. 17 p.
13. Brzeziński M. Projekt budynku szkoły wiejskiej. *Szkola Polska*. 1906. Vol. 4.
14. Krempa F. Budowa szkół. *Przyjaciel Ludu*, 1911. Vol. 6.
15. Materiały Architektoniczne, Budowle użyteczności publicznej wsi i miasteczek, Z. 1. Szkoły powszechne, Warszawa 1921, Nakł. Min. Robót Publ., UWL. Wyd. Kom. Budowl. Sygn. 2924.
16. Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku. URL: https://muzeumolsz_tynek.pl/en/home-en/ (дата звернення: 06.11.2021).
17. Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej. URL: <http://www.muzeumkolbuszowa.pl/> (дата звернення: 06.11.2021).
18. Park Etnograficzny w Tokarni. URL: <https://www.mwk.com.pl/o-muzeum/park-etnograficzny-w-tokarni> (дата звернення: 06.11.2021).
19. Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej. Instytucja kultury województwa podlaskiego. URL: <http://www.skansen.bialystok.pl/> (дата звернення: 06.11.2021).
20. Przesmycka E., Miłkowska E. Wzorcowe szkoły wiejskie jedno i dwuklasowe z okresu międzywojennego w Polsce. *Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. OL PAN*, 2011, 168–176.
21. Sąddecki Park Etnograficzny. URL: <http://muzeum.sacz.pl/strony/filie/sadecki-park-etnograficzny/> (дата звернення: 06.11.2021).
22. Walasek S. Budownictwo szkół elementarnych (ludowych) w Galicji i Królestwie Polskim na łamach czasopism przełomu XIX i XX wieku. *Biuletyn Historii Wychowania*. 2015. No. 33. P. 41–56. <https://doi.org/10.14746/bhw.2015.33.3>.

References

1. Kosenko, D. Yu. (2021). Dizain interieru zakladiv serednoi osvity: istorychnyi rozvytok i suchasni tendentsii [Interior design of secondary education: historical development and current trends]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Kyiv National University of Technology and Design [in Ukrainian].
2. Muzei narodnoi arkhitektury i pobutu Prykarpattia [Museum of Folk Architecture and Life of Prykarpattia]. URL: <http://davnyihalych.com.ua/muzei/muzei-arhitekturi/item/79-muzei-narodnoi-arhitekturi> [in Ukrainian].
3. Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu, Uzhhorod, Ukraina [Museum of Folk Architecture and Life, Uzhhorod, Ukraine]. URL: <https://web.archive.org/web/20140222141835/http://www.zamnap.org.ua/> [in Ukrainian].

4. Natsionalnyi muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Ukrainy [National Museum of Folk Architecture and Life of Ukraine]. URL: <https://web.archive.org/web/20180110035551/https://www.pyrogiv.kiev.ua/> [in Ukrainian].
5. Muzei narodnoi arkhitektury i pobutu u Lvovi imeni Klymentii Sheptytskoho, Lviv, Ukraina [Klimenty Sheptytsky Museum of Folk Architecture and Life in Lviv, Lviv, Ukraine]. URL: <https://lvivskansen.org/> [in Ukrainian].
6. Tyshkevych, O. P. (2015). Osoblyvosti funktsionalno-planuvanoi struktury budivel silskykh shkil [Features of the functional and planning structure of rural school buildings]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia – Modern problems of architecture and urban planning*, Vol. 38, P. 321–327 [in Ukrainian].
7. Ukrainska pravda. Sekrety zakynutykh shkil. Odyn pryklad vidrozhennia sela [Ukrainian Pravda. Secrets of abandoned schools. One example of village revival]. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2016/06/23/214277/> [in Ukrainian].
8. Chepelyk, V. V. (200). Ukrainskyi arkhitekturnyi modern [Ukrainian architectural modernism]. Compiler Z. V. Moiseenko-Chepelyk. Kyiv: KNUBA. 378 p. [in Ukrainian].
9. Shevchenkivskiy Hai [Shevchenko Grove]. URL: <https://lvivskansen.org/en/archive/shkola-1880-r-z-s-lybohora-skolivskogo-r-nu/> [in Ukrainian].
10. Shuldan, L. O. (2013). Arkhitektura narodnykh shkil u robotakh Tadeusha Vatslava Miunnikha [Architecture of folk schools in the works of Tadeusz Vaclav Munnich]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriya: Arkhitektura = Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series: Architecture*, Vol. 757, P. 424–433 [in Ukrainian].
11. Yasiievych, V. Ye. (1966). Kyivskiy zodchyi P. F. Alosyn [Kyiv architect P. F. Alyoshin]. Kyiv, *Budivelnyk*. 66 p. [in Ukrainian].
12. Baranowski, B. A. (1911). Szkolnictwo ludowe w Galicji w swym rozwoju liczebnym od roku 1868 do roku 1909 z uwzględnieniem stosunków higienicznych [Folk education in Galicia in its numerical development from 1868 to 1909, taking into account hygienic conditions]. Lwów. 17 p. [in Polish].
13. Brzeziński, M. (1906). Projekt budynku szkoły wiejskiej [Rural school building design]. *Szkoła Polska = Polish School*, Vol. 4 [in Polish].
14. Krempa, F. (1911). Budowa szkół [Building schools]. *Przyjaciel Ludu = Friend of the People*, Vol. 6 [in Polish].
15. Materiały Architektoniczne, Budowle użyteczności publicznej wsi i miasteczek [Architectural Materials, Public utility buildings of villages and towns]. Z. 1. Szkoły powszechne, Warszawa 1921, Nakł. Min. Robót Publ., UWL. Wyd. Kom. Budowl. Sygn. 2924 [in Polish].
16. Muzeum Budownictwa Ludowego [Museum of Folk Architecture] – Park Etnograficzny w Olsztynku. URL: <https://muzeumolsztynek.pl/en/home-en/> [in Polish].
17. Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej [Museum of Folk Culture in Kolbuszowa]. URL: <http://www.muzeumkolbuszowa.pl/> [in Polish].
18. Park Etnograficzny w Tokarni [Ethnographic Park]. URL: <https://www.mwk.com.pl/o-muzeum/park-etnograficzny-w-tokarni> [in Polish].
19. Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej. Instytucja kultury województwa podlaskiego [Museum of Folk Culture. Cultural institution of the Podlaskie Voivodeship]. URL: <http://www.skansen.bialystok.pl/> [in Polish].
20. Przesmycka, E., Miłkowska, E. (2011). Wzorcowe szkoły wiejskie jedno i dwuklasowe z okresu międzywojennego w Polsce [Model one and two-class rural schools from the interwar period in Poland]. *Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. OL PAN*, P. 168–176 [in Polish].
21. Sąddecki Park Etnograficzny [Ethnographic Park]. URL: <http://muzeum.sacz.pl/strony/filie/sadecki-park-etnograficzny/> [in Polish].
22. Walasek, S. (2015). Budownictwo szkół elementarnych (ludowych) w Galicji i Królestwie Polskim na łamach czasopism przełomu XIX i XX wieku [Construction of elementary (folk) schools in Galicia and the Kingdom of Poland in magazines at the turn of the 19th and 20th centuries]. *Biuletyn Historii Wychowania*, (33), 41–56. <https://doi.org/10.14746/bhw.2015.33.3> [in Polish].

INTERIORS OF RURAL SCHOOLS IN UKRAINE IN THE LATE XIX – BEGINNING OF XX CENTURY

VERES M. K.

Kyiv National University of Construction and Architecture

Purpose: to identify and analyze the artistic design of the interiors of rural schools in Ukraine in the late XIX – early XX century.

Methodology. The research is based on the literary-analytical review of scientific works concerning the researched period and the analysis of the artistic decision of historical interiors of rural schools which have remained in museums of Ukraine and Europe (on an example of Poland).

Results. With the beginning of the development of school construction in the late XIX – early XX centuries. in Ukraine, new types of public buildings were formed – folk rural schools. Which in this period significantly influenced the increase in education in rural areas and had the characteristics of folk style. Prominent architects were engaged in the design of schools, one of such architects in Ukraine was O. Slastyon, who in the early twentieth century. developed a number of school building projects for the Lohvytsia zemstvo. At the same time, in Poland, architects Karol Siciński and Zdzisław Mączyński designed small schools, which eventually became typical of rural areas.

School premises designed in rural areas in the late XIX – early XX centuries often had one – or two – three – four classes, as they were designed for a small community. However, the most common type, both in Ukraine and in European countries, were one- and two-class school buildings.

The study analyzes the interiors of rural schools in Ukraine in the late XIX – early XX century in comparison with European examples of interiors of similar types of schools and identified the main elements of artistic design of school spaces that

ИНТЕРЬЕРЫ СЕЛЬСКИХ ШКОЛ УКРАИНЫ КОНЦА XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА

ВЕРЕС М. К.

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

Цель: выявить и проанализировать художественное решение интерьеров сельских школ Украины конца XIX – начала XX века.

Методология. Исследование базируется на основе литературно-аналитического обзора научных работ относительно исследуемого периода и анализа художественного решения исторических интерьеров сельских школ, которые сохранились в музеях Украины и Европы (на примере Польши).

Результаты. С началом развития школьного строительства в конце XIX – начале XX ст. в Украине сформировались новые типы общественных построек – народные сельские школы. Которые в этот период оказали значительное влияние на повышение уровня образования в сельской местности и имели характерные черты народного стиля. Выдающиеся архитекторы занимались проектированием школ, одним из таких архитекторов в Украине был А. Сластьон, который в начале XX в. разработал ряд проектов школьных построек для Лохвицкого земства. В то же время, на территории Польши архитекторами Каролем Сицинским и Здзиславом Монченским были разработаны проекты небольших школ, которые со временем стали типичными для сельской местности.

Школьные помещения, которые были спроектированы в сельской местности конца XIX – начала XX века, чаще всего имели один – или два – три – четыре класса, поскольку были рассчитаны на небольшую общину. Но все же самым распространенным типом, как в Украине, так и в Европейских странах, были одно- и двухклассные школьные сооружения.

В исследовании проведен анализ интерьеров сельских школ в Украине конца XIX – начала XX века по сравнению с Европейскими примерами интерьеров подобных типов школ и выявлены основные элементы художественного решения школьных пространств, повлиявших на

influenced modern interior design of schools in rural areas.

Scientific novelty. The article analyzes and identifies the main trends in the artistic design of the interiors of rural schools in Ukraine in the late XIX – early XX century. For the first time, artistic solutions for the interiors of school buildings in rural areas of this period were considered, and similarities and differences between the artistic solutions for school interiors in Ukraine and European countries (on the example of rural schools in Poland) were revealed.

Practical significance. The obtained results of the research can be used as historical theoretical materials of educational design in rural areas, as well as as a factual basis, which is a kind of continuation of the topics related to the study of domestic school spaces.

Key words: *public schools; school class; interiors of educational spaces; artistic solution; materials; history.*

современный дизайн интерьеров школ в сельской местности.

Научная новизна. В статье проанализированы и выявлены основные тенденции художественного решения интерьеров сельских школ в Украине конца XIX – начала XX века. Впервые рассмотрены художественные решения интерьеров школьных сооружений в сельской местности указанного периода, выявлены сходство и отличия между художественным решением школьного интерьера Украины и стран Европы (на примере сельских школ Польши).

Практическая значимость. Полученные результаты исследования могут использоваться в качестве исторических теоретических материалов образовательного дизайна в сельской местности, а также как фактографическая база, являющаяся своего рода продолжением тем по исследованию отечественных школьных пространств.

Ключевые слова: *народные школы; школьный класс; интерьеры образовательных пространств; художественное решение; материалы; история.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА

Верес Марія Костянтинівна, аспірантка, кафедра теорії архітектури, Київський національний університет будівництва і архітектури, ORCID 0000-0002-3119-7905, **e-mail:** maryveresart@gmail.com

[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2021.4.6](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.4.6)

Цитування за ДСТУ: Верес М. К. Інтер'єри сільських шкіл України кінця XIX – початку XX століття. *Art and design*. 2021. №4(16). С. 66–77.

Citation APA: Верес, М. К. (2021) Інтер'єри сільських шкіл України кінця XIX – початку XX століття. *Art and design*. 4(16). 66–77.